لە نێوان (چنوور)ی قوتبەدین سادقی و(میدیا)ی محەمەد جەمیل دا … حەیدەر عەبدولڕەحمان

لە چوارچیوەی دووەم فیستیڤاڵی مێنۆدرامای هەولێر وا ڕێکەوت هەردوو نمایشی (قوتبەدین سادقی)و(محەمەد جەمیل)لە ڕۆژێکا ببینم،ئەگەرچی هەردوو دەرهێنەر جیاوازییەکی زۆریان لە نێوان دا هەیە لە رووی نەوە و ئەزموون و تەمەن و ستایل وتەکنیکی شانۆیی،بەڵام لە رووی بابەتی نمایشەکانیان لێك نزیکبوونەوەیەکی زۆر هەبوو،هەردوکییان موخاتەبەی مردووە ئازیزەکانی خۆیانیان دەکرد لە گێڕەکانیاندا،بەڵام هەر یەك لەوان بە تەکنیك و فۆرمێکی جیاواز لەوی تریان.
قوتبەدین سادقی دەرهێنەرێکی پڕ لە ئەزموونەو ئەرشیفێکی دەوڵەمەندی لەکاری شانۆییدا هەیە،ستایلێکی تایبەتی خۆشی هەیەو هەمیشە پشت بە دوو مەتریالی سەرەکی دەبەستێت لە بەرجەستە کردنی کارەکانیدا،کە یەکێکیان تێکستە و ئەوی تریان ئەکتەرە .

لە رووی تێکستەوە هەمیشە قوتبەدین سادقی خۆی تێکستەکانی بۆ شانۆگەریەکانی خۆی دەنووسێ چونکە وەك چۆن دەرهێنەرێکی لێهاتووە،لە هەمان کاتیشدا نووسەرێکی باڵا دەستە لە نووسینی تێکستی شانۆییدا،تێکستەکانی فۆرمێکی ئەدەبی ڕۆمان ئامێز دەگرنە خۆیان و پڕن لە روداوو بەسەرهات و دیالۆگی درێژ،ئەو پێی وایە شانۆ وەك هونەرە لەهەمان کاتیشدا ئەدەبیشەو تەژییە لەگوزارشتی فانتازیایی و هەر تێکستێك سەربوردەیەکی تایبەتی خۆی هەیە،لە توێ ی ئەو سەربوردانە وێنە درامیی و دیالۆگەکان لە نمایشدا دادەڕێژێ،کە زۆر جاران بینەر لەو حاڵەتانەدا پێویستی زۆری بە ئەتمۆسفیرو ئامادەباشییەکی دەروونی باش دەبێت بۆ ئەوەی بتوانێت تێکستەکە وەك خۆی وەربگرێت،خۆ ئەگەر وەریشی نەگرێت قورساییەکی زۆر لە سەر باری دەروونی دا دروست دەکات و لە نمایشەکەی دادەبڕێنێ.

لە راستیدا زۆرینەی ئەو جۆرە تێکستانە پێویستییان بە ئامادە کردن هەیە،بۆ ئەوەی بینەر لە هۆڵێکی تەسکو تریسك و خنکاوی چەشنی هۆڵی بەڕێوەبەرایەتی هونەری شانۆ،دووچاری تەنگەتاوییەکی دەروونی نەیەت،کە حەوسەڵەی وەرگرتنی نەبێت و بە ناچاری لە شانۆدا

دابێ،جگە لەوە ئەو چەشنە تێکستانەی هەر تەنها قورسایی ناخەنە سەر بیری بینەر، بگرە ئەکتەریش گیرودەی ئاستەنگ دەکەنەوەو زۆر جاریش لە سەر حیسابی نمایش و ئەکشن و ئەدای ئەکتەر هەڵدەکەونەوە،چونکە چەند ئەوەندەش بینەر تامەزرۆی دیالۆگی کورت و درامییە،ئەوەندەش ئەکتەر پێویستی پێیەتی بۆ بژاردەکردنی ریتمی جەستەو ئەدای جوان”
دیارە سەرچاوەی هەرە بنەڕەتی وەرگرتنی بینەر لە شانۆدا (چاوە)زیاتر لەوەندەی گوێ بێت،هەر هونەرێکی ئەدەبی و هونەریش ئامرازو زمان و مەتریالی تایبەتی خۆیان هەیە، ئێمە لە شانۆدا زیاتر بەدوای بینین دا دەگەڕێین،هەموو هەستەکانی خۆمان لە چاودا کۆ دەکەینەوە،لە چاوەڕوانی ئەوەی دەرهێنەر بەو ئامرازانەی لەژێر دەستی دایە بتوانێت ئێمە بوروژێنێ، بەڵام لە هەندێ نمایشی وەك (چنوور) ئەگەر ئەوە لە بەرچاو نەگرین کە ئەو بەرهەمە بەرهەمی قوتبەدین سادقیە و هەڵسەنگاندن لەسەرئاستی بەرهەم دا بۆ بکەین، ئەوە هەست دەکەین تا دوا دیمەنی نمایشەکەچاومان بە برسیەتی بە جێ دەمێنێ، شتێ نیە بمانوروژێنێ! چواردیوار و فەزایەکی رەش کە تەنها درەختێکی تێدایە،بلاجکتێرێکی لە سەر جێگیر کراوە” ئیدی نە سینۆگرافیایەك” نەموزیك و ریتمێك،جگەلە تەکنیکێکی تەقلیدی نەبێت کە بریتیە لە دوو تەختەی مردووی بۆ وەزیفە..
هەموو فەزای شانۆگەریەکە لە مەرگ دە چێت،بەڵام مەرگێك کە جوانیەکت پێ نەبەخشێت و هەستت ناجوڵێنێ .

[illegible] لەو نێوەندەدا بینەر لە شانۆدا هیچی بۆ نامێنێتەوە جگە لە ئەکتەر نەبێت بۆ ئەوەی لە دەست ئەو فۆرمە کلاسیکیەی دەرهێنان رزگاری بکات، بەڵام ئاخۆ ئەکتەر لە شانۆدا هەموو شتێکە؟
ئەکتەری (نمایشی چنور ـــ فەرشیدگەویێی)ئەکتەرێکی بە توانایە،لە سەر شانۆدا ماندوو بونێکی زۆری پێوە دیارە،نزیکەی یەك کاژێر لەنێو کۆمەڵێ ئەکشنی بێ دەلالەت وەڵما وەك حیکایەك خوانێك تێکستی بۆ دەخوێندینەوە،بۆ ئەوەی جەستەی ئەکتەر ببێتە ئەلتەرناتیف و بۆشاییەکانی سینۆگرافیا پڕکاتەوە،وەك هەندێ جار سینۆگرافیا توانستی ئەکتەر لە سەر شانۆدا دادەپۆشێ .
دەرهێنەر کە هەموو پشت بەستنێکی بە تێکست و ئەکتەرە،ناتوانێت هاوسەنگی لە نێوان ئەو دوو توخمە سەرەکییەدا دروست بکات،خۆ ئەکتەر بۆ ئەوە لە سەر شانۆیە رۆح بخاتە بەر تێکست و وێنەکانت بۆ بەرجەستە بکات و کاراکتەرەکانت نیشان بدات،نەك بۆ ئەوەی دەقت بۆ بخوێنێتەوە.
کاتێك دەرهێنەر هاوسەنگی لە دەست دەدات،کە نەتوانێت ریتمی جەستە

و ریتمی دیالۆگ هاوسەنگ بکات و ئەو هارمۆنیایە لە نمایشدا دروست بکات کە بینەر چاوەڕوانی دەکات ..رەنگە بینەر دەلالەتەکانی جەستەی ئەکتەرت بە تەنیا لێ وەربگرێ، بەڵام ئامادە نیە دیالۆگی بۆ دەلالەتی جەستەیی قەبوڵ بکات،چونکە ئەو لەو لە‌حزەیەی لە شانۆ دانیشتووە(بینەرە) نەك(خوێنەر)
زۆر جاران دەرهێنەر نەك بە لە دەست دانی هاوسەنگ بوون ریتمی نمایش لە دەست دەدات و بینەر ناچاری باوێشك دان دەکات،لە هەمان کاتیشدا گڕو تینی نمایش لای ئەکتەریش دەکوژێ و ئەو بوارەی بۆ بە جێ ناهێڵێ کە بە دوای جوانترین ئەدادا بگەڕێت،ئەوەندەی بیری لای دیالۆگی دوورو درێژە ئەوەندە بیری لای ئەدای نواندنی خۆی نیە.
دەرهێنەریش بە هەمان شێوەی ئەکتەر دەسەڵاتی ئەو پانتاییە بەرفرەوانی تێکستی نابێت بۆ ئەوەی بیانکات بە وێنەی شانۆیی،بۆیە ناچاری ئەوەدەبێت تێکست بە گێڕانەوە لە کۆڵ خۆی بکاتەوە،بۆیە کەمتر دەتوانێت دراما لە جەستەی ئەکتەرو وێنەی شانۆیی دا نیشانی بینەر بدات …ئەوەتا دەرهێنەر هەندێ کردەی بۆ پاساو بە ئەکتەر دەکات بۆ شڵەقاندنی ئەتمۆسفیریی شانۆ،کە هیچ دەلالەتێکیان نیە وەك وەرگێڕاندنی کورسیەکان و هەندێ پەلاماری تر کە هیچ کاریگەرییەکی درامیيان پێوە دیار نیە جگە لە دەستەپاچەیی نەبێت بۆیە من پێم وایە هەڵبژاردنی گەوێڵی بە باشترین ئەکتەری پیاوی فیستیڤاڵ ڕەنگە لە سەر بنچینەی کۆمەڵێ ئیعتیباراتی لابەلایی بێت، وەك رێز لێنانی شانۆی رۆژهەڵاتی کوردستان لەو فیستیڤاڵەو قە در راگرتنی قوتبەدین سادقی،ئەگەرنا ئەکتە ری دیکەمان هەبوو لە فەرشیدی زۆتر شایەستەی ئەو خەڵاتە بوون.

ئامانجی سەرەکی دەرهێنەر لە(چنوور)دا دوا دیمەنی کۆتایی بوو بۆ چارەسەر کردنی درامیانەی نمایشەکەو سەرتاپای دیمەنە پەراوێزەکانی تر لە پێناوی گەیشتن بەو دیمەنە دروست کرابوون،تەنها دیمەنی کۆتایی نمایشەکە بوو کاتێ کاراکتەرەکە دەخزێتە شوێنی گۆڕەکەو چەپکە گوڵە سپیەکە لەسەر گۆڕی خۆی دادەنێ و مۆمەکەش لە سەر کێلەکەی خۆیدا دادەگیرسێنێ بۆ ئەوەی گۆڕەکە بۆ هەمیشە رووناکی ببەخشێت .

بەڵام محەمەد جەمیل لەنمایشی(میدیا) دا تێکستێکی زمان ساکاری هەیە،بەڵام فەلسەفەو ئایدیایێکی چڕ بە خۆیانەوە هەڵدەگرن دەربارەی مەرگ و ئازارەکانی تەنیایی .
ئەو دیالۆگە سادانە،کە زۆربەیان گوزارشتێکی مرۆیی و سایکۆلۆژی دەبەخشن، بۆ کەسێك کە ژیان لە سەر دنیادا بۆ ئەو لەگۆڕی ئازیزەکەی

تەسکترە"لە رووی نمایشەوە بارگرانییەکی نەخستۆتە سەر ئەکتەر،بەڵکو یاریدەی دەدات بۆ ئەوەی بە ئاسانی ئەو دیالۆگانە لە ناو نمایشدا بتاوێنێتەوە.

دەرهێنەر ستایلێکی تەعبیری هەیە و بە دیکۆرێکی هێمادار لە وەرەقەکانی قومارو ئامێرە رەنگ سپییەکانی تەلەفون و جۆلانەو پەیکەرێکی دروست کراو لە دارو تابوتێك کە لە ناوەڕاستی شانۆ راکێشراوە،کۆمەڵێ دەلالاتی فەلسەفی و سایکۆلۆژیت پێ دەبەخشێت و بینەر ناچاری ئەوە دەکات کە بە دوای خوێندنەوەی هەر یەك لەوهێمایانەدا بگەڕێت کە پەیوەستن بە ئەتمۆسفیری روداوەکان و شوناسی کاراکتەرەکانی .

دەرهێنەر بە سینۆگرافیا هەم جوانیەك بە نمایش و فەزای شانۆیی دەبەخشێت بۆ بەرجەستە بوون،هەم ئامرازەکانی دەکات بە فاکتەرێکی دیکەی گوزارشت کردن،ئەگەر توانی رۆڵێك بە سینۆگرافیا ببەخشێت و بۆ خزمەتی نمایش بەرجەستەی کرد.

ئەم سینۆگرافیا هێمادارانە ی نمایشی (میدیا) لە (چنوور)دا کەمتر دەبیندرێت..بۆیە کاریگەرییە فەلسەفی و دەروونییەکانی نمایش بە سەر بینەردا لاوازتر دەبێت .
دەرهێنەر محەمەد جەمیل وەك چۆن بە فۆرمێکی هاوسەنگ تێکست و سینۆگرافیای بەکارهێناوە،هەردوکیانی بۆخزمەتی ئەکتەر بەرجەستە کردووە،ئەکتەرێکی کچ (رێزانا فەرهاد) کە هەم بۆتە داینەمۆی راگرتنی ریتمی نمایش"هەم ستاتیکایێکی سروشتی بە وێنە درامیەکان بەخشیووە.
وەزیفەی دەرهێنەر ئەوەیە بتوانێت سەرچاوەکانی وروژاندن لە جەستەی ئەکتەردا بۆ دروست کردنی وێنەی درامی تەوزیف بکات،رەنگە بەرجەستە بوونی دیمەنی وروژێنەریش زۆتر لە جەستەی ئەکتەری ئافرەتدا کاریگەرترین .

بۆیە دەرهێنەر توانیویەتی بوێری و چاو نەترسی(رێزانە) بقۆزتەوە بۆ دروست کردنی دیمەنە وروژێنەرەکان کە هەندێ جار لە تابلۆیەکی دراماتیکی جوان دەچوون و گەشەیان بە ریتمی تمایش دەدا،ئەگەرچی لەهەندێ دیمەنیش دا بینەر دەگەیشتە ئەو بڕوایە کە ئاستی هونەری دروست کردنی دیمەنەکان وەك یەك نین،هەندێ دیمەنی لاوازی ئەوتۆ هەبوون کە نمایشەکەیان دەخستە ژێر مەترسی روخانی بونیاتی درامی و هەرەس هێنان …

بە گشتی رێزانا فەرهادـــ ئەگەرچی تەمەنی هونەریی کورتەو لە دەستپێکی ئەزموونەکانیەتی لە گەڵ شانۆدا” بەڵام لەو بەرهەمەدا دەرهێنەر توانی توانستەکانی بە دەرخاوئامادەکارییەکی باشی بۆ بکات لە رووی نواندنەوە،بە شێوەیەك ئەدای جوان جوانی لە نمایشەکەدا نیشان داین” بە تایبەت لە سەر جۆلانەکە،لە راکردن لە ترس،لە پێچاندنی کفن،لە راکێشانی تابووتەکە،لە ریتمی جوانی پێکەنینەکەو زۆر وێنەی تردا، بۆیە من پێم وابوو دەکرا ئەو خەڵاتی باشترین ئەکتەری ئافرەتی لە گەڵ رووبار ئەحمەد دابەش کردایە.

لە شانۆدا سەختترین ئەرکی دەرهێنەر لەوە دایە کە چۆن چارەسەری کۆتایی بۆ نمایش دابنێت،چی بکات بۆ ئەوەی کۆتایی نمایشەکەی بەو فۆرمە هونەرییە بێت کە بینەر لە ژێر کاریگەرییەکانی نمایش نغرۆ بکا،ئەوەبوو جیاوازییەکی زۆر لە نێوان هەردوو نمایش دا هەبوو بۆ ئەو رادەست کردنە درامیە ئەوەتا لە(میدیا)دا دەرهێنەر نمایشەکەی بەئاراستەیەکی خیتابی دەباو کۆتایی نمایشەکەی بە کۆمەڵێ دروشمی لاواز هێنا” ئەگەرچی دەرفەتی زۆر لە بارتر هەبوون بۆ کۆتاییەکی بەهێزتر لەوەی بینیمان.

بە پێچەوانەی نمایشەکەی قوتبەدین سادقی کە کۆتاییەکی رۆمانسی پر لە ستاتیکای درامی بوو،کاتێ کاراکتەرەکە دەچێتە ناو گۆڕی یەکەم و بە دەستی خۆی چەپکە گوڵە سپیەکە لە سەر سینگی خۆی دادەنێ و مۆمەکەش دەخاتە سەر سەرینی … بەمە زۆر لە بۆشاییەکانی نمایشی بەو کۆتاییە هێمادارە پڕ کردەوە،کە بینەر بە ئاسانی ئەو وێنە درامیەی لە زەهندا کاڵ نەبێتەوە .